

Adriana M. Moldovan

**O FRÂNTURĂ DE VIAȚĂ**  
**Zorii unei parohii**  
**(1990-1995)**

Galaxia Gutenberg  
2020

## CUPRINS

UN GÂND († Virgil BERCEA) .....	5
CUVÂNT ÎNAINTE (Editorul).....	8
ÎN CĂUTAREA IDENTITĂȚII (Corina TEODOR).....	9
CON GLI OCCHI DELLA MEMORIA (Alberto CASTALDINI) .....	13
Capitolul 1 – NEȘTIUTE SUNT CĂILE DOMNULUI .....	19
Capitolul 2 – DOAMNA PROFESOARĂ.....	38
Capitolul 3 – SORA ERNESTA – TANTI .....	47
Capitolul 4 – 1990 ȘI ÎNCEPUTURILE.....	55
Capitolul 5 – EPISCOPII .....	71
Capitolul 6 – CÂTEVA ACTIVITĂȚI ALE PĂRINTELUI.....	82
Capitolul 7 – GRUPUL DE APOSTOLAT AL RUGĂCIUNII.....	95
Capitolul 8 – O BISERICĂ DE CĂRĂMIDĂ .....	113
Vă rog și vă îndemn (Adriana M. MOLDOVAN) .....	128

Fotografiile care se află mai spre sfârșitul cărții devin colorate. Trebuie să mărturisesc că pierd puțin din fascinația inițială. Fotografiile alb-negru și cele de imediat după 1990 par a fi, în schimb, complet fără vârstă. Parcă din 1948 în 1990 ar fi fost un salt, un gol istoric. În realitate știm cu toții că nu a fost așa. Firul roșu al Bisericii Greco-catolice române nu a fost rupt nici o dată și acele chipuri, acele gesturi din fotografii o demonstrează din plin. E un fir solid care trebuie să permită împărtășirea și pacea între creștini, pentru că e spălat în divinul sânge de pe Golgotha. E același fir roșu care înconjoară temelia bisericii de cărămidă din Tîrgu Mureș pe care părintele Petru Moldovan a început s-o construiască și nu a mai văzut-o terminată. Prin botezul nostru, suntem cu toții chemați s-o îngrijim.

**Dr. Alberto CASTALDINI**  
Facultatea de Teologie Greco-Catolică  
Universitatea „Babeș-Bolyai”

## Capitolul 1 NEȘTIUTE SUNT CĂILE DOMNULUI

„Dumnezeu, când îți pune mâna în cap, nu te mai lasă!” – așa spune un proverb ardelenesc vrând să arate că odată ce Domnul te-a văzut și are un plan cu tine, îl împlinește. E inutil să te zbați, să spui că nu-i așa, că nu vrei, că nu înțelegi, să te faci românește că plouă. Domnul găsește calea prin care să te ducă acolo unde a plănuit El. Și întotdeauna e calea cea bună, chiar dacă tu nu-i vezi bunătatea. E bună pentru că finalitatea ei, chiar dacă nu o vezi înțelege niciodată, te depășește și duce la o împlinire mult dincolo, peste *tine* cel de acum. E suficient să aruncăm o privire pe chemarea profetului Ieremia „*M-ai sedus, Doamne, și eu m-am lăsat sedus. M-ai prins cu putere și ai fost mai puternic.*” (Ier. 20, 7). Nu am avut încotro. Deși am parcurs momente de întuneric, a trebuit să cedez.

Iată cum a fost. Parcă acum îmi aduc aminte cum Buna și Mama șușoteau și cu siguranță, vorbeau despre mine. Nu aveam prea mulți ani. Să tot fi fost vreo 7. Așa zic pentru că la această vârstă se încep Sfintele Taine. Da, despre ele era vorba. Mama îmi tot povestea, când se putea, despre Isus. Mă lua lângă ea și îmi spunea cum s-a întrupat, cum a trăit printre oameni. Parcă de răstignire nu mi-a spus. Nu mai știu. Oricum, în acele zile probabil că s-a terminat perioada mea de catehizare și Mama mă preda Bunii pentru a face cele de trebuință. A trebuit să aștept o anumită duminică, în care popa Hoța slujea în „*biserica noastră*”, adică în aia cu turlă de lemn, despre care am aflat mai târziu că a fost greco-catolică. A ars prin 1978, la puțină vreme după ce am trecut pe acolo, nu se știe din ce motive, rămase (bineînțele) și astăzi ciudate. Numa' bine că a rămas biserica ortodoxă a Sângeorzului, iar rămășițele ăsteia le-au transformat în capelă mortuară. Așadar, m-a îmbrăcat Buna frumos și m-a dus la biserică, duminică. Înainte de slujbă, popa era în altar. S-a dus Buna la el, au vorbit ceva, s-a întors Buna și a ieșit popa făcându-mi semn să merg la el. S-a așezat pe un scaun și mi-a făcut semn să îngenunchez înaintea lui. Prima ciudățenie. A doua ciudățenie a fost că mi-a trântit patrafirul în cap, chestie despre care nu a fost vorba, și

am rămas singură, în întuneric, cu genunchii popii. Strângeam cu putere în pumn cei 25 de lei pe care mi i-a dat Buna să-i las lui când oi ieși. S-a aplecat popa la mine, într-o ureche, și a început să mă întrebe, de dincolo de patrafir, dacă am mințit, am furat, dacă îmi ascult părinții ... Am răspuns repede și apoi probabil că mi-a dat o dezlegare, pe care nu am văzut-o, și mi-a dat temă să zic câteva rugăciuni. Le știam, că doar m-au învățat Buna și Mama. Nu m-am speriat de această misiune. M-am speriat doar atunci când mi-am dat seama că rămăsesem cu cei 25 de lei în pumn. M-am întors de grabă, am deschis ușa altarului și i-am arătat popii. „Pune-i acolo”, mi-a zis, arătându-mi o tăviță unde mai zăceau și alți bani, lăsați probabil înaintea mea. Nu am înțeles de ce trebuia să-i dau bani din moment ce eu am fost cea chinuită, în genunchi înaintea lui, dar fie. Apoi am așteptat să se termine o slujbă lungă, îngrozitor de lungă, din care nu am priceput nimic și pe parcursul căreia a trebuit să ies din bancă, să mă pun într-un rând de câteva persoane, ca să-mi dea și mie, cu lingurița comună, ceea ce mai târziu am aflat că era Împărtășania. A doua zi aveam herpes. Am trecut și această etapă.

De fapt, aș fi putut să-mi încep povestea un pic mai departe, cu vreo doi – trei ani în urmă, la bunicii de la Ernei, unde mă ducea Moșu la biserică, la popa Alexandru care era „de-a nost, da' trecut”, mă așeza cu el în prima bancă și de acolo strigam cât mă ținea gura „Doamne, miluiește!”, convinsă că așa se cântă. Mergeam acasă și-mi continuam recitalul, punându-mi pe spate un steag, pe care îl legam la gât, și mă plimbam prin casă cu cârligul sobei în loc de cruce, continuându-mi cântarea de „Doamne miluiește!”. A, dar am uitat esențialul: nu era zadarnică starea mea cuminte, deși gălăgioasă în felul ei, în biserică atâta vreme. Probabil că popa Alexandru își dădea seama că, după atâtea ore, mi-o fi foame, așa că îmi dădea întotdeauna o pituță faină de prescură, la sfârșit de slujbă. Până acasă o mâncam toată, că avea un gust aparte, de copt în cuptor, de fraged și bun.

Astea mi-au fost începuturile legăturii cu biserica. Era o biserică ciudată, pe care nu o înțelegeam prea bine. Se manifesta doar uneori, pe ascuns. Mai simțită mi-a fost legătura trupească a copilăriei când tata mă bătea des, când cu ce apuca. Nu trecea o săptămână fără să

primesc bătaie pentru ceva, pentru orice, iar starea asta a durat până am ajuns la o vârstă mai „mare”, colo pe la vreo 16 ani, când bătaile s-au mai rărit. Primeam bătaie mai ales cu niște trandafiri de plastic, cu coadă din sârmă suficient de groasă, îmbrăcată în plastic verde, cu țepi artificiali. În rest, eram fata tatii și numai cu el aveam voie să-mi petrec timpul. Până odată, când m-a bătut cu atâta sânge, cu aceiași trandafiri din plastic, încât mi-a făcut răni pe spate. Mi le-a îngrijit Mama, plângând pe ascuns, în baie. Dar tot ea a și luat trandafirii și i-a dus în dar bisericii din centru, fostei „noastre” biserici, spunându-mi „Să facă bunul Dumnezeu ce-o vrea cu ei!”. Probabil că bunul Dumnezeu a acceptat suferința amândurora și a știut s-o schimbe în bine.



Fosta biserică greco-catolică din Sângeorz, devenită capelă mortuară

Cine știe dacă ar fi trebuit să amintesc aceste scene, însă le consider esențiale atât pentru parcursul meu spiritual cât și pentru al Tatălui meu, care a devenit apoi preot al lui Cristos. În felul lor, aparent negativ, sunt sigură că au contribuit la o introspecție, la realizarea că este Cineva mai presus care, cum zice Mama, „*le vede pe toate*”. Acei trandafiri nu au rămas inutili și fără grai în locul în care or fi fost puși. Cu siguranță au transmis ceea ce noi nu puteam transmite în acele momente. Rugăciunea, spusă cu sinceritate, cu cuvinte proprii, profunde, nu trece niciodată neobservată în ochii Domnului. Iar faptele noastre de aici sunt în mâna Lui. Numai El are drept să judece, pentru că El a văzut adevărul inimii noastre.

Destul că au trecut anii, mi-am făcut școlile în atmosfera clasică a comunismului. Prea puțin am dat pe la biserică. Nici nu am întâlnit preoți prea mulți. L-am întâlnit pe părintele Ioan Crăciun, la o înmormântare, în cimitirul Bisericii de Piatră. Era îmbrăcat civil. I-am fost prezentată de ai mei și atunci mi-a spus un lucru ce mi s-a întipărit în suflet pe veci: „*Vezi, dragă, să te rogi bunului Dumnezeu și să-i mulțumești, mai ales în ziua de Rusalii, că a salvat-o pe Mama!*”. Da, tocmai de Rusalii, viața Mamei mele a fost miraculos salvată dintr-un accident de mașină. Se rostogoliseră, cu o mașină câștigată la CEC, mergând spre Sovata, în zi de Rusalii. Tata și-a pierdut probabil uzul rațiunii, a scos o pătură din portbagaj și s-a dus pe câmp. Mama a rămas blocată pe scaunul din spate, fără vreo putință de a se mișca. Din rezervorul mașinii se prelingea benzina. Mi-a povestit Mama cum, nu știe de unde, a apărut un țaran care a spart geamul mașinii și a smuls-o afară dintre scaunele sub care îi erau prinse picioarele. A reușit s-o tragă destul de departe, încât explozia care a urmat și flăcările mașinii să nu o ajungă. Apoi a fost salvarea, a fost spitalul, unde mă ducea mătușa Mărioara să-mi văd părintii, dar numai la sfârșit m-a dus și în salonul Mamei. Mi-a arătat-o în treacăt și m-a scos iute afară „*Să nu să sparie cotiila!*” și m-a dus în salonul Tatălui meu, unde mă ducea de fiecare dată. În fine, după o vreme îndelungată, am avut-o din nou pe Mama acasă și asta era suficient. De aceea mi s-a părut genial sfatul părintelui Crăciun de a-i

mulțumi lui Dumnezeu pentru viața Mamei. Și de atunci o fac cu atenție, în fiecare sărbătoare de Rusalii catolice, sau ortodoxe, cum vor fi fiind, chiar de ar fi s-o fac de două ori. Astea sunt alte rugăciuni prin care m-am apropiat de Domnul.

Încă de mică învățasem de la Mama să-mi fac rugăciunile de seară, să mulțumesc pentru ceea ce am împlinit, să cer iertare pentru ceea ce nu am făcut bine, să cer tărie pentru ce va veni. Încetul cu încetul, mi-am format rugăciuni ale mele, scurte invocații care se preschimbau în dialoguri cu Dumnezeu. Am și greșit mult, dar am învățat să cer iertare. Chiar și în Timișoara fiind, mergeam uneori, nu prea des, la Dom, ca să mă spovedesc și să ascult muzică de orgă. Era frumos la Dom, mă simțeam acasă. Dar era mereu prea scurt și apoi, nu învățasem încă să particip la Liturghie cum se cuvine.

Se cade să amintesc aici și felul în care, încă din primele clipe ale arestării episcopilor uniți în 1948, parohiile romano-catolice din dieceza de Alba Iulia au primit misiunea de a se îngriji de credincioșii bisericii asuprite. Să zicem că nu ar fi fost nevoie ca acest lucru să li se spună explicit, pentru că oricum spiritul catolic este unul al grijii și împărtășirii, dar episcopul e bine să-și manifeste această grijă cât mai sensibil enoriașilor săi. De aceea, încă din primele clipe ale prigoanei comuniste, episcopul latin de Alba Iulia, Monseniorul Márton Áron, privitor la frații săi catolici de rit oriental, prin scrisoarea sa din 6 octombrie 1948, a comunicat că:

„*Ezennel elrendelem, hogy jelen iratom kézhezvételét követő legközelebbi vasárnap a plébániai nagymisével kapcsolatban hirdesse ki a szószékről a következőket:*

«*Tudomására hozom az összes katolikus hívőknek, hogy az a katolikus pap vagy hívő, bármely katolikus szertartáshoz is tartozik, aki részt vesz bárhol is olyan gyűlésen, amelyet a katolikus egyháztól való elszakadás előmozdítása érdekében tartanak, ezzel minden további intézkedés nélkül azonnal kiközösített az egyházból.*

Ezzel kapcsolatban felhívom és kérem T. papjaimat, hogy görög katolikus testvéreinket előzékeny szeretettel a legmesszebbmenő vallási támogatásban és segítségben részesítsék, amikor szükséges templomainkat, kelyheinket és egyházi felszereléseinket a keleti szertartású szentmise bemutatására készségesen rendelkezésükre bocsássák. Imádkozzunk értük!» – preluat din Virt László, „Nyitott szívvel”, Ed. Teleki Laszlo, Budapesta, pag. 165-172

Adică:

„Prin prezenta dispun ca, la primirea acestui document, în cea mai apropiată duminică următoare, în cadrul liturghiei mari, să anunțați următoarele din amvon:

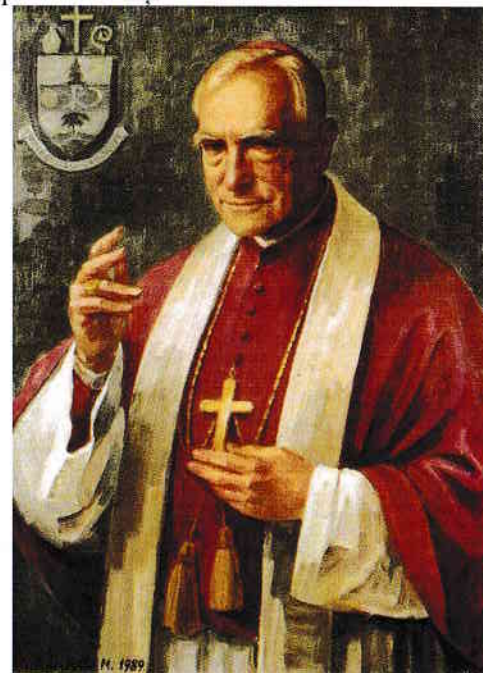
«Aduc în atenția tuturor credincioșilor catolici că preotul sau credinciosul catolic, care aparține oricăruia dintre riturile catolice, care participă la o ședință organizată oriunde pentru a promova ruperea de Biserica Catolică, va fi excomunicat imediat din Biserică fără alte măsuri ulterioare.

În acest sens, fac apel și îi rog pe preoții mei să le ofere fraților noștri greco-catolici cel mai profund și prioritar sprijin în asistența religioasă, să le pună la dispoziție de bună voie bisericile noastre, potirele și echipamentele bisericești necesare pentru celebrarea Liturghiei orientale. Să ne rugăm pentru ei.»

Și a mai fost ceva. Într-o bună zi, a venit Mama de la serviciu și mi-a adus ceva. Un rozar superb, alb din perlă șlefuită, cu un crucifix acoperit tot cu perlă, cu un corpus frumos aplicat pe el. Mi-a spus că tanti Vichi a reușit să mi-l procure. Să-l pun bine, să nu-l vadă cineva și să-l folosesc doar eu. Nu știam să-l folosesc, de aceea mi-a spus Mama doar atât: un *Tatăl nostru* și zece *Născători*. M-a însoțit rozarul la facultate, chiar dacă l-am ținut mai mult în cutia lui, ca „să nu-l vadă nimeni”, dar era ca o prezență continuă, de care aveam nevoie.

Să particip la liturghie am învățat mai târziu, prin grija lui nenea Iacob și tanti Vichi Maier. Datorită lor, a poveștilor lor, a îndemnurilor subtile pe care ni le dădeau, am început să frecventez parohia romano-catolică a fraților Minoriti, pe părintele Mezei (știut de orașenii noștri drept Mezeiatya). Era o bisericuță mică, pe strada

Köteles Sámuel, răcoroasă și plină de o liniște în care se poate simți acea prezență pe care mulți o dorim.

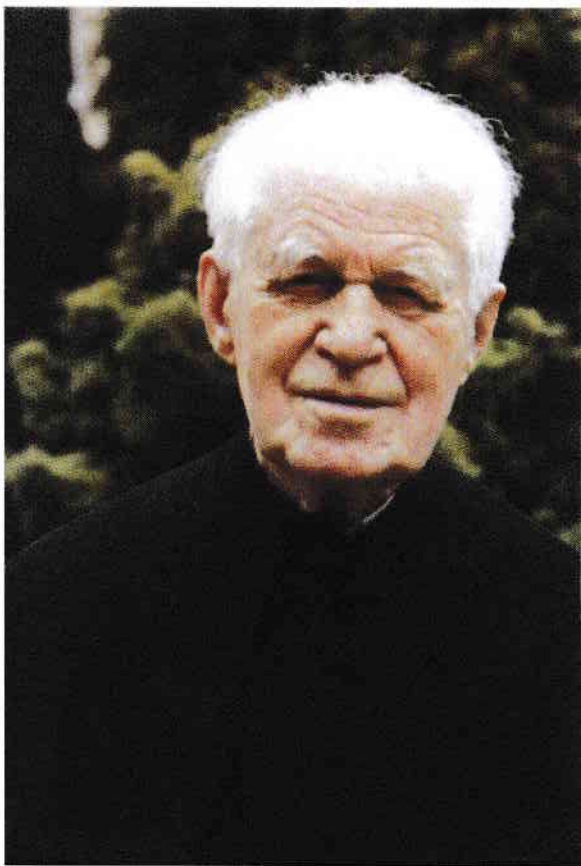


MÁRTON ÁRON 1896 - 1980  
Erdély püspöke 1938 - 1980



Biserica fraților minori de pe str. Köteles Sámuel  
Credit foto: <https://www.mariaradio.ro/2014/03/10/a-het-plebaniajamarosvasarhely-minorita-templom/>

Mai mergeam să-l ascult și pe părintele Lestyàn, la plebanie, unde mă spovedeam românește, iar apoi mă împărtășeam. Cu drag îmi amintesc cum acest simplu preot, care era atât de mare în spiritualitatea sa, străbătea orașul pe bicicletă, în graba mare, pentru a îngriji suflete.



Mons. Lestyàn Ferenc

sursa: <http://www.vasarhely.ro/kozter/lestyan-ferenc-marosvasarhely-%E2%80%99Ebiciklis%E2%80%99D-papjara-emlekeznok>

De fapt, tocmai datorită acestei situații de întuneric în care se afla societatea românească și odată cu ea Biserica Unită, am învățat ceea ce catolicismul înseamnă pentru fiecare om: *unitate în diversitate*. Ce

simplu și pompos sună. În adevăr, aceasta e una dintre caracteristicile Bisericii lui Cristos, pentru că în ea își află locul oricine, de orice limbă sau națiune ar fi, în oricare dintre rituri s-ar celebra. Mai mult decât atât, un catolic este *acasă* în oricare biserică din această lume. Acesta e și motivul pentru care Mons. Márton Áron a dat dispoziție enoriașilor săi ca să-i primească fără teamă pe greco-catolici, cunoscută fiind marea lor asemănare cu românii ortodocși. Poate că acesta e și motivul pentru care sunt prigonii catolicii în această lume: se știe prea bine că ei sunt solidari și că-l au pe Dumnezeu mai presus de efemera politică.

În suflet am mai multe povestiri despre tanti Vichi și nenea Iacob. Le port o dragă amintire, pentru că ei stau la fundamentul credinței mele celei gândite, a celei conștiente. Cum ziceam, *nimic nu e întâmplător din ceea ce permite Domnul*, așa nici întâlnirea mea cu nenea Iacob și tanti Vichi, cu familia lor, nu a fost întâmplătoare. Ar trebui pornită și această poveste mai de la început, de când (tot) Mama a fost colegă de birou cu tanti Vichi. Încetul cu încetul și-au dat seama că ele sunt „de culoare diferită” față de ceilalți, așa încât au devenit prietene mai apropiate. Apoi a fost casa noastră, care se afla pe strada paralelă cu cea pe care locuiau ei. Lucrul acesta le-a permis să se viziteze din când în când, să se cunoască mai bine, iar mie să trag cu urechea și să învăț de la ei ce este credința adevărată. Mai târziu, venind în vacanțe din Timișoara, am sesizat că Tata îl cinstea mai mult pe nenea Iacob decât avea obiceiul, ca să mi se dezvăluie faptul că nenea Iacob era preot clandestin.

Datorită acestei minunate perechi de oameni cărora îmi place să le spun *sfinți*, Tata l-a cunoscut pe cel ce avea să fie episcopul de Oradea, Virgil Bercea, pe atunci un tânăr inginer agronom la Sângeorz. S-a legat între ei o prietenie frumoasă, care a durat până târziu, când Tata a murit. Tot cam în aceeași vreme, a cunoașterii, a venit în oraș și doctorul Oșan, un om special, care a rămas alături de familia noastră mereu.